

10. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов / Юнг К. Г. – К.: Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. – 384 с.
11. Этнография детства: традиционные формы воспитания детей и подростков у народов Передней и Южной Азии. – М.: Наука, 1983. – 192 с.
12. Этнография детства: традиционные методы воспитания детей у народов Австралии, Океании, Индонезии. – М.: Наука, 1992. – 191 с.
13. Этнография детства: традиционные формы воспитания детей и подростков у народов Южной и Юго-Восточной Азии. – М.: Наука, 1988. – 191 с.
14. Лосев А. Ф. Форма – стиль – выражение / Лосев А. Ф. – М.: Мысль, 1995. – 944 с.
15. Леви-Строс К. Печальные тропинки / Леви-Строс К. – М.: Мысль, 1984. – 220 с.
16. Бьерре Й. Затерянный мир Калахари / Бьерре Й. – М.: Географгиз, 1963. – 190 с.
17. Пронникова В. А. Японцы: Этнопсихологические очерки / Пронникова В. А., Ладанов И. Д. – М.: ВиМ, 2006. – 399 с.
18. Кислов А. Г. Оправдание детства / Кислов А. Г. – Екатеринбург: Банк Культурной Информации, 1998. – 153 с.
19. Голосовкер Я. Э. Логика мифа / Голосовкер Я. Э. – М.: Наука, 2007. – 218 с.
20. Гуревич А. Я. Ещё несколько замечаний к дискуссии о личности и индивидуальности в истории культуры / Гуревич А. Я. // Одиссей: Человек в истории культуры. 1990. – М.: Наука, 1990. – С. 76 – 89.

SUMMARY

Childhood is a complex socio-cultural phenomenon which has cultural and historical origin. We must reevaluate the phenomenon of childhood holistically, including the historical development of different cultures. The article tries to rethink attitude to children and childhood in the early historical development of mankind, in archaic cultures.

I. O. ПАВЛЕНКО

СУТНІСТЬ «СОЦІАЛЬНОГО СВІТУ» І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ, ЩО ЙОГО ПОЗНАЧАЮТЬ

Дослідження генези соціально-філософського осмислення поняття «соціальний світ» потребує визначення основних етапів становлення проблематики, предметного поля, тих смислів, які відображенні цим поняттям. Соціальним явищам внутрішньо властивий смисл, як відображення суб'єктом пізнання важливих закономірностей соціального. Загальне й особливе розкриваються та уособлюються у поняттях «мир» та «світ», їх родові та видові характеристики відносно соціального. Також виокремлюються соціальні аспекти феномену «соціального світу». Актуальність цієї теми раніше висвітлювали такі вчені, як С.Д.Смирнов, А.А.Гостев, В.Ф.Рубахин, також Е.Ю. Артемьева, В.Ф.Петренко, Д.И.Фельдштейн.

Конвенціонально поняття «соціальний світ» використовується в соціальній філософії та суспільствознавстві, але визначення основних смислових аспектів у соціально-філософській дефініції ще потребує предметного дослідження, визначення загального у різноманітному.

Метою цієї статті є визначення поняття «соціальний світ», характеристика значень та соціально-філософських аспектів поняття.

Перший етап філософського дослідження поняття «соціального світу» потребує опрацювання семантичного смислу поняття та відмежування від схожих понять «мир», «Всесвіт» та інших.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово «Мир» тлумачиться як – 1. Відсутність незгоди, ворожнечі, сварок; згода. Жити в мирі – мирно, без сварок, суперечок. 2. Відсутність збройної боротьби між двома або кількома народами, державами; протилежне війна. Мирна праця. 3. Угода сторін, що воюють між собою, про припинення воєнних дій, мирний договір. 4. Спокій, тиша. Іти (зоставатися) з миром – уживається як добре побажання тому, хто йде або залишається [1, с. 667].

Аналізуючи визначення, звертаємо увагу на наявність процесу примирення та відсутність явища війни, збройної боротьби та сварок. Тільки після розв'язання конфліктної ситуації виникає згода, мається на увазі і угода як договір або контракт, так і згода, а саме злагоджені відносини.

Якщо для досягнення миру спочатку необхідно вирішити конфліктні ситуації, пережити війну, тож визначаємо за «Тлумачним словником» під редакцією С. Ожегова поняття «Війна» – це 1. Збройна боротьба між державами або народами, між класами всередині держави. Перебувати

в стані війни з ким-небудь. Оголосити війну. Вести війну. Піти на війну. Повернутися з війни. Загинув на війні. Не прийшов з війни хто-небудь. Переможна війна. Регіональні війни. Війна за незалежність. Громадянська війна. 2. Боротьба, ворожі відносини з ким-чим-небудь. Холодна війна – політика, яка полягає в нагнітанні напруженості, ворожості у відносинах між країнами. Кінець холодної війни. Війна нервів – про обопільне нервово напруження кого-небудь. На війні як на війні – 1) війна, а також взагалі будь-яка боротьба є війна з усіма її труднощами, наслідками, 2) у важких умовах, обставинах треба вміти до них пристосовуватися [4]. Таким чином, мир є протилежністю війні, характер якої руйнування, деструкція мирного життя, але знаходиться в діалектичній єдності з нею. Тобто, щоб з'явився мир, спочатку необхідна поява негативного процесу суперечки сторін.

Перше визначення слова «Мир» має антивоєнний смисл. Йдеться про стан спокою та відсутність суперечок, чи то збройних, чи то побутових. Існує ще одне смислове навантаження цього слова, яке демонструє Мир як «Всесвіт», «Земля» та інше.

Мир – 1. Земля з усім, що на ній існує; світ. Інший мир – загробне життя; потойбічний світ. 2. Усе живе, усе, що оточує нас. Люди певної території, суспільної групи. 3. Громада. Взагалі громада, народ. Миром, усім миром, у значенні – усі разом, спільно. На миру – серед людей, у присутності людей. 4. Життя мирян, світське життя, на протилежність монастирському. Ходити по миру – просити милостиню, жебракувати [1, с. 667]. Тут прослідковується визначення Миру у космічному смислі, як «Земля», «світ», а також «земля» як основа існування і буття. Релігійний смисл у детермінації «інший мир – загробне життя; потойбічний світ». Вбачаємо значення об'єднання у суспільні утворення на прикладі «громада, народ».

Виходячи з етимологічного значення, розглядається мир як мирне співіснування, «жити в миру» у онтологічному аспекті. Мир означає бути у згоджених взаємозв'язках та взаємовідносинах між суб'єктами, життя «без сварок, суперечок». Важливий гносеологічний аспект миру, який пізнається людиною, «усім миром», а також існує розмежування на внутрішній та зовнішній мири – «інший мир – загробне життя; потойбічний світ». Визначення миру, як суспільне життя людей, спільноти, громади демонструє нам суб'єкт-суб'єктні відносини, тобто постійну комунікативну діяльність та спілкування індивідів та суб'єкт-об'єктні відносини – відтворення та перетворення світу.

Проаналізуємо визначення «світ», які надає нам Великий тлумачний словник сучасної української мови під редакцією В.Т. Бусела.

Світ – 1. Сукупність усіх форм матерії як єдине ціле; Всесвіт. 2. Окрема частина Всесвіту. 3. Земна куля, Земля з усім, що на ній є. Усе живе; все навколишнє; все, що оточує людину. Оточення, суспільство, люди. Заступати світ – а) позбавляти когось зв'язків із навколишньою дійсністю, зменшуючи потребу в спілкуванні з близькими, друзями; б) позбавляти чіткості сприйняття, викликаючи потемніння в очах (про тяжкі переживання). Зживати зі світу – а) створити нестерпні умови, не давати можливості жити де-небудь, спокійно існувати; б) позбавляти життя. Побачити світ – а) народитися; б) бути опублікованим, надрукованим. По всіх світах – скрізь. Той світ – потойбічний світ. 4. Людське суспільство, об'єднане певними соціальними, культурно-історичними та етнографічними ознаками. Лад, устрій, спосіб життя. 5. Певна галузь, сфера явищ природи. Певне коло явищ психічного життя. 6. Певна галузь, сфера діяльності людей. 7. Обмежене коло людей, що складає вищий прошарок привілейованих класів. Вийжджати у світ – бувати на світських балах, прийомах [1, с. 1298]. Визначення слова «світ» розкриває поняття та уособлює в собі такі соціально-філософські аспекти, як: по-перше, ключовий акцент на онтологічному – «Всесвіт», «Земна куля», «оточення, суспільство, люди», по-друге, аксіологічний – «зживати зі світу» демонструють якісне життя у Світі, та позбавлення його за відсутності світу, його цінність для людини, по-третє, гносеологічний аспект певної галузі, сфери діяльності людей та кола явищ психічного життя. Визначення «заступати світ» – позбавляти когось зв'язків із навколишньою дійсністю, зменшуючи потребу в спілкуванні з близькими, друзями» має на увазі зменшення свободи особи, послаблення суб'єктно-суб'єктних відносин. «Зживати зі світу» – позбавляти нормальних та прийнятних умов життя індивіда, тобто світ є гідним місцем функціонування людини, простором життя. Сьоме тлумачення демонструє дискримінацію відносно нижчої та середньої верстви населення. Це означає, що лише привілейовані верстви мають можливість відчувати світ та жити в ньому – «бувати на світських балах, прийомах».

У цілому, змістовна наповненість україномовного тлумачення слів «світ» та «мир» пов'язана з акцентуацією ключових смислових положень та синонімічного ряду у аксеологічному аспекті поняття, як-то поняття «потойбічний світ» позначають, як протиставлення земному світові, життю

на землі. Або «зживати зі світу», тобто створити нестерпні умови, не давати можливості жити де-небудь, спокійно існувати. Отже поняття «Мир» та «Світ» мають на увазі життя у спокої та мирі.

В англійській мові слова мир та світ перекладаються як World і, відповідно, peace, але також не є тотожними. «Peace» означає 1. Нормальні, невоєнні умови існування нації, народів або всього світу; 2. Угода або договір між воюючими або антагоністичними націями, групами і т.і. про кінець воєнних дій та стримування від подальших озброєних конфліктів чи антагонізму; 3. Стан взаємної гармонії між людьми або групами, особливо в особистих відносинах; 4. Свобода від цивільних хвилювань і насильства спільноти; громадський порядок та безпека; 5. Припинення або свобода від будь-яких заворушень або ворожнечі [9]. Англійська етимологія акцентує увагу на праксеологічному аспекті, а саме здобування мирного стану, відсутності ворожнечі, збройних конфліктів, досягнення перемир'я. Відповідно синонімами слова «peace» є «armistice, truce, pact, accord, rapport, concord, amity, calm, quiet», що перекладаються як «закінчення воєнних дій, перемир'я, пакт, угода, взаєморозуміння, злагода, дружба, спокій, тиша» [9]. Синонімічний ряд демонструє антивоєнну та гуманну направленість слова «peace».

Англійський словник дефініцій дає визначення слова «World» таким чином: 1. Земля як планета, включаючи її жителів; 2. Людство, людський рід; 3. Люди, громадськість: в очах всього світу; 4. Соціальне чи суспільне життя: вийти в світ; 5. Всесвіт або космос, все в наявності; 6. Комплекс єдиного цілого, розглядається як подоба Всесвіту; 7. Будь-яка зірка або планета; 8. Підрозділ або частина землі, її історії, або її жителів: західний світ, Стародавній світ, третій світ; 9. Область, сфера: тваринний світ; 10. Будь-яка область людської діяльності або способу життя чи причетних до нього осіб: світ телебачення; 11. Період або стан існування: інший світ; 12. Загальні обставини та досвід окремих індивідів, що стосуються щастя: ви розбили мій світ; 13. Велика кількість, номер, або відстань: світи; 14. Світське життя [10]. В цьому визначенні ми споглядаємо космічний сенс – «Всесвіт або космос», біологічний – «природний, рослинний, тваринний світи», релігійний – відокремлення «поцейбічний та потойбічний світи», географічний – «західний, східний та інші світи», історичний – «Стародавній світ, Новий світ, Римський світ», соціальний – «розвинуті країни та країни третього світу». Аксеологічний аспект демонструється значенням ціннісною цілісністю «ви розбили мій світ» або навпаки «душевне зцілення світу», світ ототожнюється із життям людини та є найголовнішим в її існуванні. А також визначення «світське життя», як дещо привілейоване, що створює розшарування суспільства на вищій та нижчій світи.

У німецькій мові термінів, які перекладаються словом «мир» значно більше. Такі як *frieden* – мир, згода, спокій; *Welt, Erde* – земна куля; *all, Weltall, Universum* – Всесвіт [8]. Існує розгалуження на соціальне та астрономічне визначення. Світ та мир можуть означати як Всесвіт так і життя людей в злагоді, за відсутності війни, спокій в громаді.

«Мир» та «Світ» мають значення об'єднання громадян, суспільства. Звідси ми бачимо корінь слова єднання, єдиний, тобто домінування суб'єкт-суб'єктного характеру, як солідаризація, комунікація та спілкування суб'єктів.

У соціально-філософському контексті використовуємо саме поняття «світ». У першому наближенні суттєві характеристики, що визначають зміст поняття «світ» є відображенням оточення, середовища якоїсь цілісності; по-друге, це є простір буття, що має об'єктивний характер – місце процесів, що відбуваються. Відображення «світу» має щонайменше онтологічний, гносеологічний, аксіологічний та праксеологічний аспекти. Ці суттєві характеристики відносно видового «соціального світу» характеризуються такими особливостями: по-перше розглядається середовище життя людей у їх взаємодії; розглядається не будь-який простір, а соціальний простір буття.

Визначення «соціальне», запропоноване Г.В. Осиповим розуміється, як сукупність суспільних відносин даного суспільства, інтегрована у процесі спільної діяльності (взаємодії) індивідами або групами індивідів у конкретних умовах місця й часу. Будь-яка система соціальних відносин (економічна, політична та ін.) стосується відносин людей один до одного і до суспільства. Тому кожна з цих систем завжди має свій чітко виражений аспект [5, с. 9]. Звідси випливає, що із появою людини, формуванням первісних форм людської спільності, суспільства беруть початок соціальні явища. Життя людини здійснюється через суспільні та соціальні процеси.

Інше визначення «соціального», створене групою вчених у голові з В.І. Воловиком слід розглядати в якості філософської категорії, що позначає все різноманіття форм існування людини, різних об'єднань людей, відносин між ними, їх діяльності як способу освоєння світу, об'єктивної реальності шляхом використання результатів матеріального і духовного виробництва попередніх поколінь, змінюваних спадкоємцями у зв'язку з перебуваючими у неперервному розвитку потребами [5, с. 10]. Аналізуючи визначення, вбачаємо онтологічний соціально-філософський

аспект в контексті «різноманіття форм існування людини», праксеологічний – «діяльність об'єднань людей як спосіб освоєння світу» та «використання результатів матеріального і духовного виробництва попередніх поколінь».

Соціальний світ у вузькому значенні «мир» є протилежністю війні у випадку руйнування стабільної мирної обстановки в соціумі. Із визначень понять «війна» та «соціальний світ» ми бачимо, що характер війни – це руйнування, деструкція соціального життя, а характер соціального світу – це створення, конструкція і розвиток соціального життя [4]. При цьому не всяка деструкція є війною, а тільки та діяльність суб'єктів, яка руйнує життя. Деструкція і руйнування, які знищують бар'єри соціального життя, характеризуються як соціальний світ. Якщо війна допомагає суспільству досягти сталого розвитку демократії, миру, толерантності, підтримання національних цінностей, патріотизму то праксеологічний аспект в цьому явищі буде перетворення загальної ситуації до більш позитивної, а отже досягнення «соціального світу».

Другий етап філософського дослідження – проаналізувати роботи вчених про «соціальний світ» визначити особливості в їх тлумаченнях поняття та запропонувати своє.

Е. Дюркгейм розглядав «соціальну реальність» як особливого роду буття людини в соціумі та взаємодії індивідів між собою, що має свій смисл в силу своєї особливої – колективної природи [2, с. 261]. Таким чином, людину він розглядав як подвійну, біосоціальну істоту, відносини з природою якої визначаються біологічно, а суспільство – взаємодія індивідів між собою.

Проте філософи феноменологічної і екзистенціальної орієнтації вважають, що світ соціального не може розглядатися як деяка даність або спочатку конституційоване поле об'єктів, очікуючих лише свого пояснення. Із їхньої точки зору цей світ упорядковується не реальними причинами і наслідками, як вважають функціоналісти, а за допомогою взаємоузгоджених типових уявлень людей про нього. Якщо соціальні феномени і є реальними, то тільки в тому сенсі, що люди організують свою діяльність постільки, поскільки підтверджують у своїх представленнях їх реальне існування. Значить, для учених цієї орієнтації, соціальний світ ідеальний за своєю суттю. У рамках цієї протилежності сучасне суспільство розглядається або як реальність *sui generis*, існуюча окремо від конкретних індивідів, або як «екзистенціальний продукт» або ідеальна конструкція, що виникає в процесі інтерпретації людьми певних фрагментів соціального світу.

О. М. Леонтьєв вивчав образ «соціального світу» в контексті процесу і результату соціального розвитку особистості [3, с. 101]. Але образ соціального світу не можна розглядати тільки як процес і результат соціального розвитку особистості, не задіявши взаємозв'язок з цілісністю суспільства.

Альфред Шюц розглядав явище «соціальний світ» через поняття «соціальна реальність» –

1. Створюється в процесі соціальних взаємодій суб'єктів, є результатом їх життєдіяльності.
2. Сукупність предметів і подій громадського культурного світу, оскільки його випробовує загальний сенс людей, які проводять своє повсякденне існування між собі подібними, пов'язані з ними безліччю стосунків взаємодії, світ культурних об'єктів і соціальних інститутів.

Отже, соціальний світ – це, повсякденний світ, що переживається і інтерпретується людьми, що діють в нім, як структурований світ значень, що виступають у формі типових уявлень про об'єкти цього світу. Ці типові представлення набувають форми буденних інтерпретацій, що конституують буденне знання, яке разом з особистим досвідом діючого індивіда являє собою сукупність засобів орієнтації, що приймається на віру, у цьому світі. Процес конструювання соціального світу може бути, описаний як процес конструювання першого порядку, здійснюваний в термінах соціальних значень [7, с. 553]. А. Шюц ввів елементи, які мають предметний і подієвий характер, він описує, що це процес, сукупність предметів і подій, світ культурних об'єктів і соціальних інститутів. Але це визначення він дає з позиції феноменології, оскільки «повсякденний» світ для нього не має об'єктивного судження і пролонгації в майбутнє або повернення в минуле. Зміст поняття «повсякденного» предстає у одномоментності, миттєвості. Має місце емотивний смисл – світ, як той, що «переживається», і є раціональний смисл – те, «що інтерпретується», присутній у дефініції праксеологічний смисл – світ, як місце «людей, що діють». У єдності й взаємодоповненні з «повсякденним» світом, який характеризується рутиною, побутовими та життєвими відносинами, існує теоретичний світ, який здійснюється через осмислення та творчість. Абсолютизація однієї із сторін є деформацією особистості.

«Соціальний світ» як взаємозв'язок феномену «штучне-природне» – у Ф. Хайека. Феномен природного розуміється або як порядок, що створюється відповідно до чийого-небудь свідомого задуму, тобто свідомо створений людьми, або як що спонтанно складається і розвивається подібно до біологічних організмів [6, с. 88]. Але, наприклад, для учених феноменологічної орієнтації

специфіка соціального порядку полягає в його штучній, тобто соціально організованій і конструйованій, природі – це феномен штучного.

З'являються синоніми «соціального світу» – це соціальна реальність і соціальний порядок. Ці поняття мають як схожі характеристики так і відмінні. «Реальність» відображає дійсність явища, у домінуванні матеріального над духовним, Божественним, внутрішнім світах. Порядок є той стан, який відбиває соціальний світ у єдності статичності і динаміки. Соціальний стан – це прояв соціального світу, але соціальний світ не зводиться тільки до соціального стану, оскільки соціальний світ проявляється в процесі, у динаміці, структурно-функціональній визначеності та розвитку, зміні станів цілісності.

Теоретичне осмислення змісту понять «мир», «світ», їх сутнісних характеристик, обумовлює специфіку поняття «соціальний світ» та «соціальна реальність». Спробуємо узагальнити визначення поняття «соціальний світ». Соціальний світ – це соціально-філософське поняття, яке відображає процес і стан соціальних зв'язків суб'єктів (особистості, групи, суспільства) і соціальної реальності, такого простору соціального буття, який є об'єктом осмислення у сукупності соціальних відносин між суб'єктами та є цілісністю взаємодії соціальних організмів та їх середовища.

У цьому понятті синтезовані такі соціально-філософські аспекти, як:

онтологічний – відображена цілісність соціальних стосунків суб'єктів і соціальної реальності як дійсне буття людини і суспільства, життєдіяльність соціальних організмів;

гносеологічний – пізнається в єдності суб'єктного і об'єктного і єдності взаємодії соціальних організмів та середовища;

аксеологічний – як значущість соціальних стосунків у взаємозв'язку людини, суспільства і у соціальному бутті;

праксеологічний – віддзеркалюється в процесі діяльності суб'єктів зміни соціального буття на краще.

«Соціальний світ» характеризується через такі значення:

1. Дійсність – визначається через єдність суб'єктного і об'єктного як відношення соціальних суб'єктів і соціальної реальності. У цьому значенні домінує онтологічний і праксеологічний аспекти.

2. Єдність порядку і хаосу, у цьому значенні у понятті «соціальний світ» акцентується на порядку – гармонії в соціумі.

3. Згода, узгодженість, гармонізація, увага концентрується у значенні цілісності соціальних відносин.

4. Руйнування цілісності, яка відображає значення втрати єдності відносин соціальний організм – середовище.

5. Діалектична єдність людини і суспільства, як цілісності розвитку соціального.

Таким чином, відповідно до мети дослідження з'ясована етимологія слів «мир», «світ», «війна», «соціальне»; проаналізовані поняття «соціальна реальність» та «соціальний світ», надані такими вченими як Е. Дюркгейм, О.М. Леонт'єв, Альфред Шюц, Ф. Хакс; самостійно визначено поняття «соціальний світ» із його соціально-філософськими аспектами та значеннями, через які воно характеризується.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпін': ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Дюркгейм Э. Метод социологии 1895. Работы разных лет 1887–1911/ Дюркгейм Эмиль. Социология. Метод социологии 1895. Работы разных лет.1887-1911. Ее предмет, метод, предназначение/ [Пер. с фр., составление, послесловие и примечания А. Б. Гофмана].— М.: «Канон»,1995. – 352 с.
3. Леонт'єв А. Н. Избранные психологические произведения: в 2 Т. / [ред. В. В. Давыдов, В. П. Зинченко]. – Москва.: Педагогика, 1983. –Т. 1: Труды действительных членов и членов-корреспондентов Академии психологических наук СССР. – 1983. – 392 с.
4. Ожегов С. И. Война/ Толковый словарь Ожегова. [Электроний ресурс] – Режим доступа: <http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=30014>
5. Соціальна філософія / [В. І. Воловик, М. А. Лепський, Т. І. Бутченко, О. В. Краснокутський]. – З.: «Просвіта», 2011. – 375 с.
6. Хайек Ф. Судьбы либерализма в XX веке. – М.: «ИРИСЭН», 2009. – 337 с.

7. Шюц А. Избранное: Мир, светящийся смыслом // под ред. С.Я.Левита – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 1056 с.
8. Frieden, Welt, Erde, All, Weltall, Universum – definition zu Frieden, Welt, Erde, All, Weltall, Universum von Lingvo online Diktionär [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lingvo.ua/ru/Search/ru-de>
9. Peace – definition of Peace by the Online Dictionary [Електроний ресурс] — Режим доступу: <http://dictionary.reference.com/browse/Peace>
10. World – definition of World by the Free Online Dictionary, Collins [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/world>

SUMMARY

The article “The essence of “the Social world” and substance of concept that determined it” is devoted to social-philosophical determination of concept “The Social world”. The etymological meaning of “peace”, “World”, “war”, “Social” is developed. The “social world” is considered as a social-philosophical concept that represents a process and state of social relations of subjects and social reality, as present existence of man and societies in unity subject and objective, as character and social situation of these relations.

О. А. МУРЗИНА

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЕНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ-ЮРИСТА

При розбудові демократичного суспільства в Україні, досягнення бажаних результатів значною мірою забезпечується діяльністю органів внутрішніх справ, здатністю їх працівників свідомо і відповідально виконувати професійні обов'язки, утвердженням і захистом правових норм у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Пріоритетами розвитку освіти на сучасному етапі є формування у фахівця-юриста активної професійної позиції, технологічної і функціональної компетентності, цілісного досвіду професійної діяльності. Ці завдання зумовлені євроінтеграційними процесами, зміною технологій навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах системи ВС.

Проблема підготовки майбутніх фахівців-юристів до професійної діяльності досить багатоаспектна і багатогранна.

Дидактична гра як засіб імітації професійної діяльності інтенсифікує процес навчання й тісно пов'язує його з практичною діяльністю, дає змогу надати навчання предметний та соціальний контексти майбутньої професії і тим самим змоделювати більш адекватні (порівняно з традиційним навчанням) умови формування особистості фахівця.

На доцільність і необхідність використання дидактичних ігор у підготовці фахівців звертали увагу В. Бабурін, М. Бірштейн, Я. Бельчиков, А. Вербицький, С. Гідрович, Т. Долбенко, В. Єфімов, В. Комаров, Н. Кудінова, І. Куліш, І. Мамчур, О. Парубок, П. Підкасистий, В. Рибальський, І. Ситник, І. Сироежин, А. Смолкін, Т. Хлебнікова, В. Христинко, Ж. Хайдаров, П. Щербань та ін. Вони наводять загальні правила організації, конструювання й проведення ділових ігор. Проведено дослідження та здійснено обґрунтування можливостей дидактичної гри у різних галузях науки та умов цілеспрямованого застосування ігрової діяльності в процесі формування професійних умінь і навичок (Я. Бельчиков, А. Вербицький, В. Галушко, В. Єфімов, А. Ліфшиць, Л. Наумов, Є. Хруцький, та ін.).

Використання дидактичних ігор у професійній освіті (зокрема у вищих навчальних закладах системи внутрішніх справ) залишається дотепер недостатньо дослідженою проблемою. У професійній літературі відсутні чітка класифікація ігор та системний аналіз змісту ігрової діяльності, у результаті чого наукове обґрунтування ігрових методик часто хвибує незавершеністю, рецептурністю. Дидактико-пізнавальні можливості дидактичних ігор у процесі професійного становлення майбутніх фахівців-юристів виявлені не повною мірою.

Метою статті є розкриття можливостей дидактичної гри як засобу формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців-юристів.

Відомо, що будь-яка професійна діяльність має подвійний характер: в ній діалектично пов'язані система речей (матеріальний, інструментальний компонент) і система ідей (ідеальний, духовний компонент). Факти свідчать про деструктивні зміни цих компонентів: загальна депрофесіоналізація суспільства, послаблення мотивації навчання кусантів і професійний розвиток